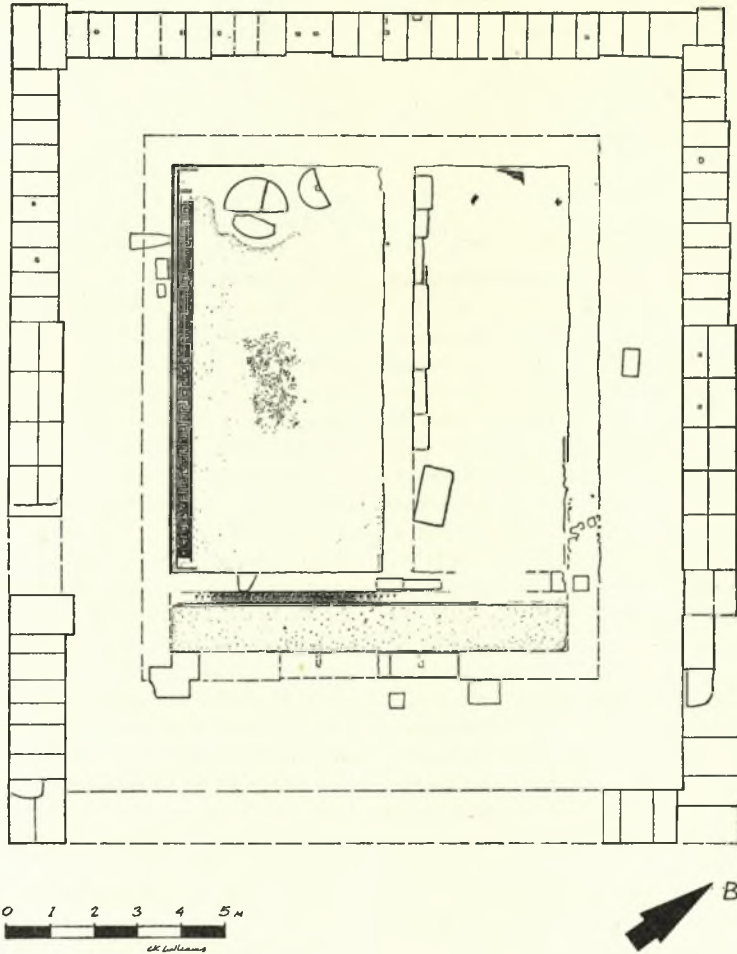

θήματα ανταποκρίνονται επίσης πρὸς τοὺς χρόνους τούτους.

Ἡ θέσις πρέπει νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸν ἀρχαῖον Ἐλαιούντα (βλ. Ἀπολλόδ. II, 5, 2 καὶ Στέφ. Βυζ. ἐν λ. Ἐλαιοῦς. Πρβλ. L. Ross. *Reisen und Reiserouten durch Griechenland*, Berlin 1841, 155·

4. Ἀνασκαφὴ εἰς Νοσοκομεῖον Ἄργους

Μεγάλος ἀριθμὸς τάφων ἀνευρέθη ἐν Ἄργει κατ' ἀνασκαφὴν διεξαχθεῖσαν εἰς τὰ θεμέλια τῆς ἀνεγερθείσης οἰκοδομῆς τοῦ Νοσοκομείου Ἄργους. Ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν ταφῶν ἀπεκα-

Σχέδ. 9. Τὸ ἀποκαλυφθὲν ἱερόν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν εἰς θέσιν Σπηλιωτάκη (ἀρχαῖον Ἐλαιούντα)

Ernst Curtius, *Peloponnes*, II, 367· A. Philippson, *Der Peloponnes*, 1892, 81 = 1959, 244), παρουσιάζει δὲ ἰδιαιτερόν ἐνδιαφέρον λόγῳ τῆς ὑπάρξεως ἐκεῖ καὶ ἄλλων θεμελίων καὶ δὴ καὶ ἐνὸς φυλακείου (·) εἰς ὀλίγων μέτρων ἀπόστασιν, χρησιμεύοντος ἴσως πρὸς ἐπιτήρησιν τῆς διερχομένης ἐκεῖθεν πρὸς Ἀρκαδίαν ὁδοῦ, καὶ χρήζει διὰ τοῦτο ἐντατικωτέρας ἐρευνῆς.

N.M. ΒΕΡΔΕΛΗΣ

*

λύφθη εἰς τὸ τμήμα III, IIIa τῶν θεμελίων (βλ. Σχ ἐ δ . 1). Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνασκαφῆς ὑπῆρξαν τὰ ἀκόλουθα:

Τομεὺς III κατέχων τὴν Β. πλευράν. Ἐν αὐτῷ ἀπεκαλύφθησαν πλείστοι τάφοι καὶ ἓν μνημειώδους κατασκευῆς λίθινον βᾶθρον.

Τάφος III 10. Πρόκειται περὶ ταφικοῦ πίθου ΜΕ ἐποχῆς. Ὁ πίθος, ὅστις ἐξήχθη ἀκέραιος καὶ φέρει τὴν συνήθη διὰ καστανομελάνων γραμμῶν

διακόσμησιν, περιείχε τὰ ὀστᾶ μόνον μικροῦ παιδός, ἔφερε δὲ ὡς κάλυμμα ὕδριαν (ὑψ. 0,45 μ.). Διὰ τὸ σχῆμα τοῦ πίθου, ὅμοιοι πρὸς τὸ ὅποιον ἔχουν εὑρεθῆ εἰς τὸν προϊστορικὸν συνοικισμὸν Λέρνης, βλ. Hesperia, XXIV I. πίν. 12b καὶ 12c.

Τάφος III 9. Ταφικὸς πίθος γεωμετρικῆς ἐποχῆς, μῆκ. 1,60, πλ. 0,60 φέρων εἰς τὰ χεῖλη διακόσμησιν ἐκ γωνιωδῶν γραμμῶν. Ἐξήχθη πλήρης σχεδόν, ἀλλ' ἐν τεμαχίοις, καὶ οὐδὲν τι πλὴν τῶν ὀστῶν περιείχε.

Τάφος III 8. Ταφικὸς πίθος γεωμετρικῆς ἐποχῆς περιβαλλόμενος ὑπὸ δύο πλακῶν. Ὅμοιος ὡς ὁ III 9, ἀλλὰ κακίστης διατηρήσεως. Περιείχεν ὀλίγα σσσαθρωμένα ὀστᾶ. Δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐξαχθῇ.

Τάφος III 3. Κιβωτιόσχημος κτιστός, μῆκ. 1,25, πλ. 0,67, βάθος 0,47, προσανατολισμός Α. - Δ. Τὸ δάπεδον ἐκ κιτρινωπῆς λατύπης. Περιείχεν ἕνα συνεσταλμένον νεκρὸν, παρὰ τὴν ὀσφὺν τοῦ ὀπίου εὑρέθη ὀστεινὴ βελόνη. Πιθανῶς ΜΕ.

Τάφος III 6. Κιβωτιόσχημος· μῆκ. 1,80, πλ. 0,46, βάθος 0,65. Κατεσκευασμένος ἐκ πωρίων κανονικῶν πλακῶν καὶ καλυπτόμενος δι' ὁμοίων. Αἱ πῶριαι πλάκες φαίνονται ληφθεῖσαι ἐκ τινος προγεγενημένου οἰκοδομήματος, πιθανὸν δὲ αἱ μακραι νὰ προέρχωνται ἐξ ἐπιστυλίου. Περιείχεν ὀστᾶ πλείονων νεκρῶν ἐπαλλήλως καὶ 3 ἀλάβαστρα. Ἑλληνιστικός.

Τάφος III 16. Κιβωτιόσχημος γεωμετρικός· μῆκ. 1,26, πλ. 0,77, βάθος 0,70, προσανατολισμός Β.- Ν. Ἡ μία τῶν καλυπτηρίων πλακῶν εἶχε σπάσει καὶ ἐβυθίζετο ἐντὸς αὐτοῦ. Παρουσίασε δύο φάσεις. Ἡ νεώτερα εἰς βάθος 0,57 μ. παρουσίασε δύο νεκρούς μετὰ τὴν κεφαλὴν πρὸς Ν., ἐξ ὧν ὁ μεταγενέστερος ἔκειτο κατὰ χώραν, καὶ σχετικὸν πρὸς τούτους δίωτον γεωμ. σκύφον. Ἡ παλαιότερα φάσις παρουσίασε ὁμοίως δύο νεκρούς, ὧν αἱ κεφαλαὶ ἔκειντο παρὰ τὴν Β. πλευράν, συσσωρευθέντας προχείρως κατὰ τὰς νεωτέρας ταφάς. Μετ' αὐτῶν εὑρέθη γεωμετρικῆς ἐποχῆς βομβυλιὸς φέρων διακόσμησιν διὰ γραμμῶν, σιδηρᾶ λόγχη καὶ κεφαλὴ δόρατος, ὡς καὶ χαλκοῦν κομβίον. Τὸ δάπεδον ἦτο ἐκ κιτρινωπῆς λατύπης.

Τάφος III 20. Κιβωτιόσχημος· μῆκ. 1,18, πλ. 0,060, βάθ. 0,35, προσανατολισμός Β.-Ν. Περιείχεν ἕνα νεκρὸν μετὰ τὴν κεφαλὴν πρὸς Ν., ὅστις ἔκειτο εἰς συμμαζευμένην στάσιν καὶ εἶχε τοποθετηθῆ πιθανῶς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς. Οὐδὲν κτέρισμα περιείχε.

Πλησίον τοῦ τμήματος III ἠνεώχθη φρέαρ πλάτους περίπου 4 μέτρων καὶ βάθους 6, διὰ τὴν μελέτην τοῦ ὑπεδάφους· ἐντὸς τοῦ φρέατος τούτου ἀπεκαλύφθησαν 3 ταφαὶ εἰς διάφορα βάθη, σχεδόν

δὲ ἐπὶ τοῦ πυθμένος του ἐφαίνοντο τὰ ἴχνη λιθοδομῆς, πιθανῶς ἀπὸ καταστραφέντα τέταρτον τάφον, τὸν ὅποιον δὲν ἀντελήφθησαν οἱ ἐργασθέντες ἐκεῖ ἐργάται.

Τάφος Φ.Α.1. Κιβωτιόσχημος· μῆκ. 1,23, πλ. 0,74, βάθος 0,45, προσανατολισμός Β. - Ν. Βάθος ἀπὸ ἐπιφανείας 1,87· ἐκαλύπτετο διὰ πλακῶν. Περιείχεν ἕνα μόνον νεκρὸν μετὰ τὴν κεφαλὴν πρὸς Ν. συνεσταλμένον. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εὑρέθησαν δύο μυκηναϊκὰ ἀβαθῆ κύπελλα (ΥΕ III) μετὰ ὑπερψωμένους λαβάς. Ἡ ΝΔ. πλευρὰ τοῦ τάφου εἶχεν ἐν μέρει καταστραφῆ ὑπὸ γεωμετρικοῦ πίθου. Πυθμὴν ἐκ λατύπης.

Τάφος Φ.Α.2. Κιβωτιόσχημος· μῆκ. 1,14, πλ. 0,60, βάθ. 0,30, προσανατολισμός Β. - Ν. Βάθος ἀπὸ ἐπιφανείας 3 μ. Πυθμὴν ἐκ λατύπης. Περιείχεν ἕνα μόνον νεκρὸν συνεσταλμένον μετὰ τὴν κεφαλὴν πρὸς Β. Οὐδὲν κτέρισμα ἀνευρέθη· ἐντὸς τῶν περιεχομένων χωμάτων περισυνελέγησαν ὀλίγα ΜΕ ὄστρακα.

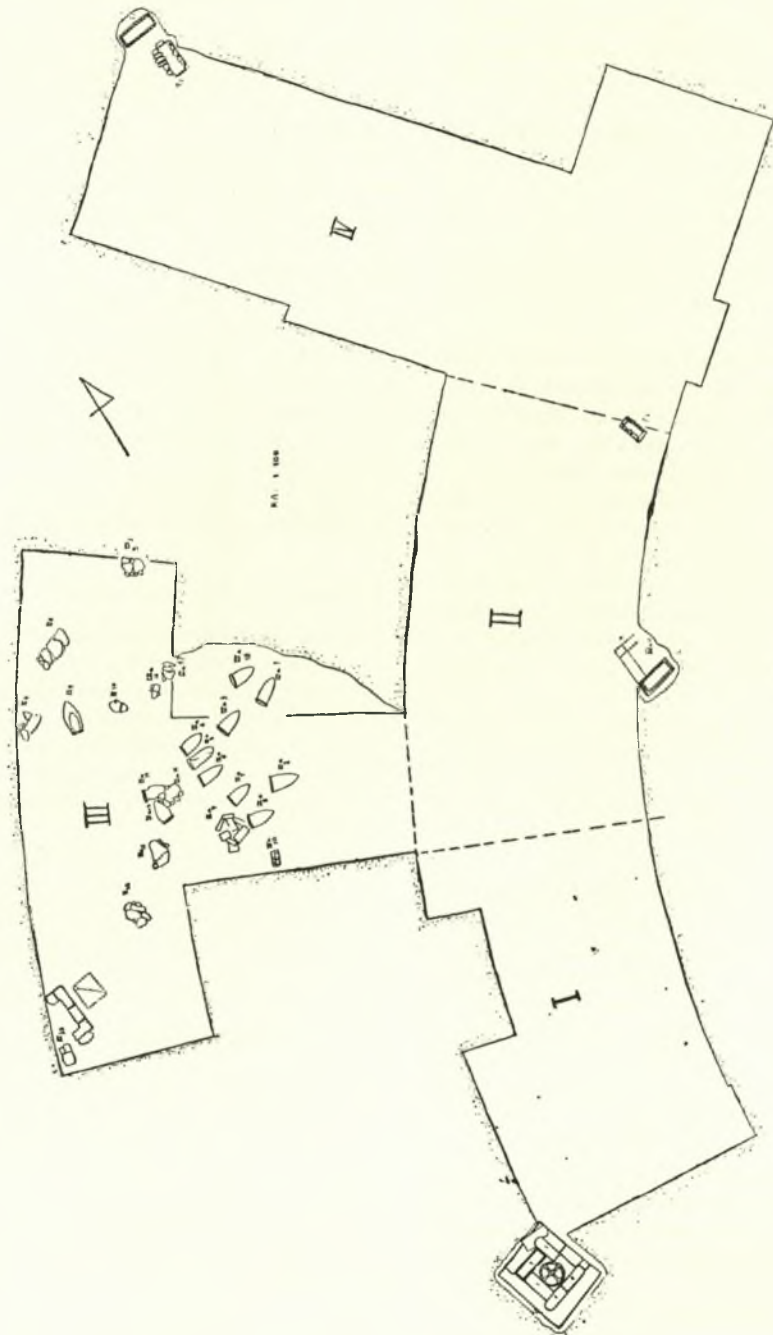
Τάφος Φ.Α.3. Πίθος γεωμετρικός, οὐδὲν περιείχε πλὴν τῶν ὀστῶν, ὡς καὶ οἱ ἀνωτέρω περιγραφέντες.

Βαθροειδῆς μνημεῖον εἰς Τμήμα III

Πρόκειται περὶ βαθροειδοῦς μνημείου μῆκ. 3,10, πλ. 1, ὑψ. 1,20· ἀποτελεῖται ἀπὸ 3 δόμους λιθίνους καὶ παρουσιάζει μικρὸν ἐξέχοντα ἀναβαθμὸν. Τὸ ὄλον του παρουσιάζει κάτοψιν ἐν σχήματι Π. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν οὐδὲν ἀνευρέθη, πλὴν τῶν συλλεγέντων ἀφθόνας ὄστράκων καὶ τιῶν δακρυδόχων. Προφανῶς πρόκειται περὶ κτίσματος Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς.

Ὀλίγον πρὸς Νότον τοῦ φρέατος, καὶ ἐντὸς τοῦ ὀρύγματος τῶν θεμελίων τοῦ τμήματος I, ἀνευρέθη ταφικὸν οἰκοδόμημα ρωμαϊκῆς ἐποχῆς κτιστὸν ἐκ πωρολίθων. Τοῦτο περιελάμβανε πέντε τάφους περιφερικῶς, ὧν ὁ εἰς ἀπετελεῖτο ἐκ πωρίνης σαρκοφάγου, οἱ δὲ λοιποὶ ἦσαν κτιστοὶ, διαμορφωθέντες κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὄλου οἰκοδομήματος. Τὸ κέντρον τοῦ κτίσματος, ὅπερ κεῖται εἰς ὑψηλότερον ἐπίπεδον, καλύπτεται δι' ἐπιχρίσματος, ἐπὶ τοῦ ὀπίου διὰ διακεκομμένων ἐρυθρῶν γραμμῶν ἔχει ζωγραφηθῆ τροχός.

Ἐντὸς τῶν τάφων δὲν εὑρέθησαν κανονικῶς τοποθετημένα ὀστᾶ οὐδ' ἐνός νεκροῦ. Πρόκειται περὶ ἀληθοῦς ὀστεοφυλακείου, ὅπου εἶχον μεταφερθῆ κατὰ σωρούς τὰ ὀστᾶ πολλῶν νεκρῶν μετὰ τῶν συνοδευόντων αὐτοὺς κτερισμάτων. Ἐκ τῶν ὀστῶν τούτων εἶχον γεμίσει μέχρι στομίου καὶ οἱ πέντε τάφοι καὶ εἶχε καλυφθῆ καὶ τὸ προαναφερθὲν κεντρικὸν μέρος τοῦ μνημείου, ἔνθα ὁ ἐξωγραφημένος τροχός. Τὰ ἐκ τοῦ τάφου τούτου

Σχέδ. 1. Πρόχειρον σχεδιογράφημα ανάσκαφης Νοσοκομείου "Αργούς"

εύρηματα υπήρξαν πολυάριθμα, πλέον των 250 δακρυδόχων ποικίλων τύπων, τεμάχια πηλίνων ειδωλίων και μικρά υάλινα δοχεία. Μετά τον καθαρισμό του τό οικοδόμημα διετηρήθη ανέπαφον εις την επιφάνειαν, πλην μικρᾶς βλάβης, ἣν ὑπέστη εις τὴν ΒΑ. αὐτοῦ γωνίαν, ἔνθα περατοῦται τὸ κτήριον τοῦ Νοσοκομείου.

Μέγας ἀριθμὸς τάφων εὑρέθη εις τοὺς τομεῖς II, IIIa καὶ IV τοῦ Νοσοκομείου, ἔνθα ἀφηρέθη ἡ ἐπίχρσις εις ἱκανὸν βάθος διὰ τὴν δημιουργίαν ὑπογείου.

Ἐκ τούτων αἱ 11 ταφαὶ ἦσαν ἐντὸς πίθων, εἰς τάφος κεραμοσκεπῆς, πέντε κτιστοὶ κιβωτιόσχημοι καὶ δύο κτιστοὶ ρωμαϊκοί.

Εἰς μίαν περίπτωσιν πολλοὶ ὀγκόλιθοι ἐκάλυπτον λάκκον περιέχοντα πλῆθος ὀστέων.

III a1. Ταφή ἐντὸς πίθου μήκ. 1.90, διαμ. 0,90, προσ. Α. - Δ. Ἐκαλύπτετο διὰ πλακός. Ὁ πίθος ἦτο ἐν μέρει τεθραυσμένος κατὰ τὸ ἀνώτερον τμήμα αὐτοῦ καὶ ἦτο διακεκοσμημένος διὰ τριῶν ζωνῶν περιεχουσῶν ἐγχαράκτους γωνιώδεις γραμμὰς. Περιεῖχε τὰ ὀστᾶ ἐνὸς νεκροῦ ἐν διαλύσει. Γεωμετρικῆς ἐποχῆς.

III a2. Πίθος μήκ. 1.52, διαμ. 0,80, προσ. Α. - Δ. Τὸ στόμιόν του ἐκλείετο διὰ λίθου, διακόσμησιν ἔφερε διὰ ταινιῶν ὡς ὁ προηγούμενος. Ὁ νεκρὸς διετηρεῖτο κατὰ χώραν, κείμενος ἐκτάδην. Παρὰ τὸν ἀριστερὸν πόδα ἔκειτο μικρὸν σφαιρικὸν ἀγγεῖον τύπου *Bucchero*. Γεωμετρικῆς ἐποχῆς.

III a3. Γεωμετρικῆς ἐποχῆς πίθος μήκ. 1.70, διαμ. 0,80, προσ. Α. - Δ. Τὸ στόμιόν του ἐκαλύπτετο διὰ λεπτῆς πλακός, ἔφερε διακόσμησιν ὡς ὁ προηγούμενος. Περιεῖχεν ἓνα νεκρὸν, ὅστις εὑρέθη *in situ* εἰς θέσιν γονυπετῆ.

III a4. Γεωμετρικῆς ἐποχῆς πίθος μήκ. 1.30, διαμ. 0,80, προσ. Α. - Δ. Ἐφερε διακόσμησιν ὡς ἀνωτέρω ἐκ μιᾶς ταινίας. Οὐδὲν περιεῖχε.

III a5. Γεωμετρικῆς ἐποχῆς πίθος μήκ. 1.90, διαμ. 0,85, προσ. Α. - Δ., τεθραυσμένος κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ τμήμα. Περιεῖχεν ὀλίγα ὀστᾶ συγκεντρωμένα εις τὸν πυθμένα.

III a6. Γεωμετρικῆς ἐποχῆς μήκ. 1.40, διαμ. 0,80, προσ. Α. - Δ., διακόσμησις ὡς τοῦ III a4. Περιεῖχεν ὀλίγα σεσαθρωμένα ὀστᾶ.

III a7. Μέγας πίθος γεωμετρικῆς ἐποχῆς μήκ. 2.10, διαμ. 0,95. Ἐφερε διακόσμησιν ἐκ ζωνῆς ἐγχαράκτων γωνιωδῶς κεκαμμένων γραμμῶν ἐπὶ τῶν χειλέων καὶ τοῦ ἄνω μέρους τῆς κοιτίας, ἐνδιαμέσως δὲ δύο ταινίας. Ὁ νεκρὸς διεσφῆζετο καλῶς κείμενος ἐκτάδην.

III a8. Ἀρχαϊκὸς πίθος μήκ. 2, διαμ. 0,85, προσ. Α. - Δ. Τὸ ἄνω μέρος αὐτοῦ εἶχεν ἀποκοπῆ ἀπὸ τὸν ἐκσκαφέα. Ἐκλείετο διὰ πλακός. Τὰ ὀστᾶ

τοῦ ἐντὸς αὐτοῦ νεκροῦ ἐσφῆζοντο εἰς κακὴν κατάστασιν καὶ οὐχὶ κατὰ χώραν. Περιεῖχε μίαν οἰνοχόην, δύο ἀρυβάλλους καὶ μίαν φιάλην.

III a9. Πρὸς δυσμὰς τοῦ πίθου III a8 ἀνευρέθη ἐν σύνολον συνεσωρευμένων μεγάλων παρολίθων ἀκανονίστου σχήματος. Ὑπ' αὐτοῦ εὑρέθη πλῆθος ὀστέων ἀναμειγμένων καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς δακρυδόχων.

III a10. Ταφή παιδὸς ἐν λάκκῳ καλυπτομένῳ διὰ κεράμων· μήκ. 1.60, πλ. 0,50, προσ. Β. - Ν. Ἐλληνιστικῆς ἐποχῆς. Περιεῖχεν ἓνα σκελετὸν παιδὸς κείμενον ἐκτάδην. Μία μικρὰ μελαμβοφῆς οἰνοχόη ἔκειτο ἐπὶ τοῦ στήθους του καὶ παρ' αὐτῆ σιδηρὰ βελόνη. Ἐντὸς τῆς κοιλότητος τοῦ στόματος ἀνευρέθη μικρὸν νόμισμα τοῦ Ἄργου.

III a11. Κτιστὸς ἐξ ὀπτοπλίνθων· ρωμαϊκῆς ἐποχῆς τάφος· ἀπετέλει μέρος πλέον ἐκτεταμένου συγκροτήματος, ὅπερ εἶχεν ἤδη καταστραφῆ εἰς παλαιὸς χρόνος· μήκ. 1.80, πλ. 0,50, βάθ. 0,45 - 0,60, προσ. Α. - Δ. Ἐκαλύπτετο ὁμοίως δι' ὀπτοπλίνθων. Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν παρουσίαζεν εἶδος προσκεφαλαίου. Οὐδὲν περιεῖχε.

III a12. Κιβωτιόσχημος κτιστὸς τάφος· μήκ. 1.50, πλ. 0,50, βάθος 0,35· ἐκαλύπτετο διὰ πλακῶν, περιεῖχε πλείονας τοῦ ἐνὸς νεκροῦς ἐπαλλήλως, οὐχὶ κατὰ χώραν, καὶ οὐδὲν κτέρισμα.

III a13. Ἀρχαϊκὸς πίθος· ὑπέρκειται τοῦ κιβωτιοσχήμου III a14, ὡς καὶ ὁ πίθος III a15, μήκ. 1.75. Τὰ ὀστᾶ κακῆς διατηρήσεως· ἐντὸς αὐτοῦ εὑρέθη μία ψήφος, πυξίς μετὰ καθέτων λαβῶν καὶ κερωρισμένως τὸ πῶμα αὐτῆς.

III a14. Κτιστὸς κιβωτιόσχημος τάφος ἐν μέρει κατεστραμμένος ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων πίθων, σφζ. μήκ. 1.40, πλάτ. 0,70, βάθ. 0,50, προσ. Β. - Ν.· εἶναι πιθανώτατα μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Ἡ μία αὐτοῦ πλευρὰ ἐσωτερικῶς εἶχε σκαφῆ μέχρι μεγάλου βάθους, ἐνῶ εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν διεσφῆζετο τὸ δάπεδον καὶ ὀλίγα ὀστᾶ.

III a15. Γεωμετρικὸς πίθος μήκ. 2· διακόσμησις ἐκ γωνιωδῶς κεκαμμένων γραμμῶν. Περιεῖχε κατὰ χώραν τὰ ὀστᾶ ἐνὸς νεκροῦ συμμαζευμένου.

III a16. Κιβωτιόσχημος κτιστὸς· σφζ. μήκ. 1.40, πλ. 0,50, βάθος 0,35, προσ. Β. - Ν. Ἐν μέρει κατεστραφῆ κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τῶν θεμελιῶν περιεῖχε τὰ ὀστᾶ ἐνὸς μόνου νεκροῦ συνεσταλμένου.

III a17. Κιβωτιόσχημος κτιστὸς, προσ. Α. - Δ., μήκ. 1.15 - 1.30, πλ. 0,45, βάθ. 0,36· ἐκαλύπτετο διὰ τριῶν πλακῶν, περιεῖχεν ὀστᾶ δύο νεκρῶν. Τοῦ ἐνὸς τὰ ὀστᾶ εἶχον παραμερισθῆ κατὰ τὴν Ν. πλευρὰν, διὰ τὴν ταφῆ ὁ ἕτερος τῶν νεκρῶν, ὅστις διατηρεῖται κατὰ χώραν.

III a18. Γεωμετρικὸς πίθος μήκ. 1.85, πλ. 0,90·

εκλείετο διά λεπτής πλακάς. Περιείχε μόνον ὀλίγα σεσαθρωμένα ὄστᾶ.

Ἐντὸς τοῦ ὀρύγματος τοῦ τμήματος IV τοῦ Νοσοκομείου ἀνευρέθησαν 3 τάφοι.

Ε1. Κιβωτιόσχημος ρωμαϊκῶν χρόνων ἐπιχειρισμένος ἐσωτερικῶς· προσ. ΝΔ. - ΒΑ., μῆκ. 2, πλ. 0,55, βάθ. 0,63. Ἡ κατασκευή του ὡς τοῦ III α11 μετὰ προσκεφαλαίου. Περιείχεν ἓνα νεκρὸν ἐκτάδην, παρὰ τὸν δεξιὸν πόδα τοῦ ὁποίου εὐρέθη κρεμαστὸς σιδηροῦς λύχνος καὶ τεμάχια ὑάλου.

Ε2. Κτιστὸς κιβωτιόσχημος μυκηναϊκὸς τάφος, μῆκ. 1,90, πλ. 0,70 - 0,35, ὀλίγον βάθος 1 μ. προσ. ΒΔ. - ΝΑ. Ὁ τάφος οὗτος παρουσίασεν ἰδιορρυθμίαν εἰς τὴν κατασκευὴν του.

Ἡ νοτιὰ μικρὰ πλευρὰ αὐτοῦ ἦτο ἐλευθέρα, ἄνευ τοιχαρίου, ἐν εἶδει εἰσόδου. Ἡ πρὸς Β. μικρὰ πλευρὰ ἦτο ἐντελῶς κἀθετος, ἐνῶ αἱ δύο μακρὰ πλευρὰ παρουσίαζον κλίσιν ἀπὸ 70 ἐκ. πλάτους εἰς τὸ δάπεδον μέχρι 35 ἐκ. εἰς τὸ ἀνώτερον σημεῖον, δημιουργηθεῖσαν κατὰ τὸν ἐκφορικὸν τρόπον. Τὸ ἄνω μέρος ἐκαλύπτετο διὰ δύο μεγάλων λίθων καὶ πολλῶν μικρῶν συσσωρευμένων. Ἐν τομῇ δηλαδὴ ὁ τάφος ἐνθυμίζει πῶς τὸν τρόπον κατασκευῆς τῶν συρίγγων τῶν μυκηναϊκῶν τειχῶν (Πί ν. 123α). Ἡ τοιαύτη κατασκευὴ εἶναι ἢ ἠθελημένη ἢ τυχαία, κατὰ τὴν μεταγενεστέραν χρησιμοποίησιν δηλαδὴ εἶναι πιθανὸν νὰ προστεθῆ σειρὰ λίθων οὐχὶ ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ παλαιότερου διὰ νὰ γίνῃ ὁ ἕτερος τάφος με ἀποτελεσματὸν προαναφερθέν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἢ ἀνυπαρξία τῆς Ν. πλευρᾶς εἶναι βεβαία καὶ χαρακτηριστικὴ.

Ἐντὸς τοῦ τάφου τούτου εἶχον λάβει χώραν ἀλλεπάλληλοι ταφαὶ κατὰ τὸν ἰσχύοντα εἰς τοὺς θαλαμοειδεῖς τάφους τρόπον. Τὰ ὄστᾶ καὶ τὰ κτερίσματα τῶν παλαιότερων νεκρῶν συνεκεντρονύοντο εἰς τὰ ἄκρα, ὃ δὲ τελευταῖος ταφείς (Πί ν. 123β) εἶχε τοποθετηθῆ ὀκλάζων εἰς βάθος 0,50 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας, ὑπερκείμενος 0,50 παλαιότερας ἐπιχάσεως ὀστῶν καὶ κτερισμάτων. Ἐντὸς τοῦ τάφου περισυνελέγησαν πλὴν τῶν ὀστράκων 7 ἀγγεῖα, ἐξ ὧν πέντε ἀρτοποιεῖα καὶ δύο κύπελλα, χαλκῆ βελόνη καὶ ἀριθμὸς λιθίνων κομβίων.

Τάφος Ε3. Κτιστὸς κιβωτιόσχημος μῆκ. 1,04 - 1,06, πλ. 0,40 - 0,53, βάθος 0,45. Περιείχεν ἓν ἀβαφεῖς ἀγγεῖον ἐν τεμαχίοις καὶ τινα λείψανα ὄστῶν. Εἶναι προφανῶς παιδικὸς τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ταφῶν συνάγεται ὅτι ἡ περιοχὴ εἶχε χρησιμοποιηθῆ ὡς νεκροταφεῖον, οὐχὶ συστηματικῶς ὅμως, ἀπὸ τῆς ΜΕ μέχρι καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Οἱ ταφέντες πάντως, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς πτωχείας τῶν εὐρημάτων, δὲν ἦσαν ἐκ τῶν διακεκριμένων.

5. Ἐνασκαφὴ εἰς θέσιν Παληόπυργα Ἐργου

Ἡ ἀνασκαφὴ διεξήχθη ἀπὸ 6 - 16 Αὐγούστου 1963 ἐντὸς τοῦ κτήματος Σταθοπούλου, εἰς ἀπόστασιν περίπου 1,5 χλμ. ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου θεάτρου τοῦ Ἐργου. Ἐκεῖ, πρὸ τινος χρόνου, ἐνῶ ἠνοίγετο λάκκος πρὸς δενδροφύτευσιν, εἶχον ἀποκαλυφθῆ τμήματα ψηφιδωτῶν ἐκ δαπέδων καὶ λίθοι ἐξ ἀρχαίων ἐρειπίων. Δέον νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ ὀνομασία τῆς περιοχῆς «Παληόπυργα» ἐσήμαινεν ἀκριβῶς τὴν ὑπαρξίν ἐκεῖ ἐρειπίων, ἅτινα ἐσφάζοντο εἰς ἱκανὸν ὕψος πρὸ ἐξήκοντα ἐτῶν, κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν γεροντοτέρων. Ἐκ τῶν λίθων αὐτῶν ἐκτίσθησαν αἱ πλείσται τῶν ἔκτοτε ἀνεγερθεῖσάν ἐκεῖ πλησίον οἰκοδομῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ γεγονότος εἶναι ὅτι ἡ παλαιὰ ἐπίχωσις ἔχει σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἀφαιρεθῆ καὶ ἡ νῦν σφζομένη δὲν παρουσιάζει οὐδὲ κἄν ὄστρακα. Διὰ τὴν διερεύνησιν τοῦ χώρου ἐγένετο ἀρχικῶς μία τομῆ, ἥτις ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τμήματος στυλοβάτου λιθίνου (Πί ν. 124α), ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔβαινον κυλινδρικοὶ κίονες, εἰς ἐκ τῶν ὁποίων ἀπεκαλύφθη πεπτωκῶς κατὰ χώραν. Εἰς τὴν ΝΑ. γωνίαν ἐγένετο συστηματικὸς καθαρισμὸς τοῦ ἐν μέρει ἀποκαλυφθέντος μωσαϊκοῦ, ὁστὶς ὠδήγησεν εἰς τὴν πλέον ἐνδιαφέρουσαν ἀνακάλυψιν.

Ἀπεκαλύφθη ἡμικυκλικὴ ἀψὶς καλυπτομένη ὑπὸ ψηφιδωτοῦ διασφζομένου οὐχὶ ἄριστα. Ἐπ' αὐτῆς ἔχει ἐκ τῶν ὑστέρων προστεθῆ κτιστὸν μετὰ κοινίας ἡμικυκλικὸν τοιχάριον, διὰ σύνθρονον (Πί ν. 124β). Τὸ καθαρισθὲν μωσαϊκὸν παριστᾶ εἰς τὸ κέντρον μὲν κληματίδας φερούσας σταφυλάς, περὶ αὐτὴν δὲ τὴν παράστασιν κύκλους περιλαμβάνοντας κατὰ σειρὰν ρόδακα, πτηνὸν (Πί ν. 124γ), δύο ἰχθύς, νηκτικὸν πτηνὸν, ἰχθῦν, πτηνὸν βλέπον κατ' ἐνώπιον καὶ ἕτερα δύο πτηνά. Ἀκόμη πρὸς Ν. ἀπεκαλύφθη τμήμα αἰθούσης πρὸς Δ., ἐνῶ πρὸς Β. μακρὰ στοὰ κλίτους μήκους 22 μ. καλυπτομένη ὑπὸ θαυμασίου ψηφιδωτοῦ δαπέδου παριστῶντος συρικὸς τροχοῦς καὶ πλοχμοῦς εἰς ὠραῖον συνδυασμὸν (Πί ν. 124δ). Αἱ χρησιμοποιηθεῖσαι ψηφίδες εἶναι πλ. 1 ἐκ. καὶ μήκους ἕως 2 ἐκ., εἶναι δὲ οὐχὶ λίαν λεπτῆς ἐργασίας. Ἐχει χρησιμοποιηθῆ τὸ λευκόν, μέλαν καὶ ἐρυθρὸν καὶ πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα, παρὰ τὸ ἀδρομερές τῆς ἐργασίας, εἶναι ἱκανοποιητικόν. Εἰς τὴν Β. πλευρὰν τοῦ κτήματος ἐγένοντο δύο τομαί. Ἡ μία ἀπεκάλυπεν ἅπλως ἡμικατεστραμμένα τμήματα ψηφιδωτοῦ μετὰ συναπτομένου πρὸς αὐτὰς τοῖχου, ἡ δὲ δευτέρα καλῶς σφζόμενον τοῖχον πλ. 0,64 μ. διασταυρούμενον μεθ' ἑτέρου ὁμοίου· οἱ τοῖχοι σφζονται εἰς ἱκανὸν

ὕψος. Εἰς τὴν γωνίαν διασταυρώσεώς των εὐρέθη μικρὸς κιονίσκος ἐκ παραθύρου. Πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς τομῆς καὶ ὑπὸ τοὺς προαναφερθέντας τοίχους ὑπῆρχε κατεστραμμένος παλαιόθεν ὑστερογεωμετρικὸς τάφος (συνελέγησαν ὠραία τεμάχια γεωμετρικῶν ἀγγείων) καὶ ὑπ' αὐτὸν πλακόστρωτον, ἴσως Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, δεδομένου ὅτι εὐρέθησαν καὶ μυκηναϊκά ὄστρακα.

Εἶναι προφανὲς ὅτι πρόκειται περὶ μιᾶς βασιλικῆς παλαιοχριστιανικῆς ἐποχῆς, ἥτις ἤδη, μετὰ τὴν πρὸ ἐτῶν ἀποκαλωφθεῖσαν εἰς θέσιν Ἑλίκη Ἐργου τοιαύτην, θέλει διαφωτίσει τὰς σχετικὰς μετὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην γνώσεις μας περὶ Ἐργου.

Ε. ΠΡΩΤΟΝΟΤΑΡΙΟΥ-ΔΕΓΓΛΑΚΗ

*

6. Ἄλλαι πρόχειροι ἀνασκαφαί

I. Ἡ Ἑλίκη, κειμένη κατὰ τὴν ὄρεινὴν Ἐργολίδα εἰς τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον αὐτῆς καὶ ἐγγύτατα τῶν ὀρίων τῆς Ἀρκαδίας καὶ Κορινθίας, μνημονεύεται διὰ τῶν ἐξῆς ὀλίγων λέξεων ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (VIII, 13,1): «Μετὰ δὲ Στύμφαλόν ἐστιν Ἑλίκη, συνεδρίου μὲν τοῦ Ἀργολικοῦ μετέχουσα καὶ αὕτη, Ἄλεον δὲ τὸν Ἀφείδαντος γενέσθαι σφίσις ἀποφαίνουσιν οἰκιστὴν. Θεῶν δὲ ἱερά αὐτόθι Ἀρτέμιδος ἐστὶν Ἐφεσίας καὶ Ἀθηναῖας Ἀλέας καὶ Διονύσου ναὸς καὶ ἄγαλμα. Τούτῳ παρὰ ἔτος Σκίτερεια ἑορτὴν ἄγουσι, καὶ ἐν Διονύσου τῇ ἑορτῇ κατὰ μάντευμα ἐκ Δελφῶν μαστιγοῦνται γυναῖκες, καθ' ἃ καὶ οἱ Σπαρτιατῶν ἔφηβοι παρὰ τῇ Ὀρθίῳ».

Ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν πόλιν διατηροῦνται καὶ σήμερον εἰς καλὴν σχετικῶς κατάστασιν τὰ τείχη τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἐπὶ ἰκανῶς ὑψηλοῦ πετρώδους λόφου, κειμένου περὶ τὰ 4 χλμ. νοτίως τοῦ ὁμωνύμου χωρίου (Πί ν. 125α). Ἡ ἐπιβλητικότης τῶν τειχῶν καὶ αἱ ὀργιάζουσαι φῆμαι περὶ τοῦ ὅτι τὰ ἐρείπια ταῦτα ὑπέκρυπτον ἀμυθῆτου ἀξίας θησαυροὺς παρεκίνησαν οὐχὶ σπανίως τοὺς ἀρχαιοκαπήλους εἰς λαθραίας ἐκεῖ ἀνασκαφάς, μεθ' ἐκάστην τῶν ὁποίων αἱ φῆμαι καθίσταντο περισσότερο ἐξωφρενικαί.

Μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἦτο δυνατόν γὰ ἐπιτύχω τὴν ἐπισήμανσιν ἑνὸς ἐκ τῶν μνημονευομένων ὑπὸ τοῦ Περιγητοῦ ἱερῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ θέσω τέρμα εἰς τὰς ἀνωτέρω φῆμας, τὰς ὁποίας, ἐπειδὴ ἐγγυρῶν τὴν πενιχρότητα τῆς θέσεως, οὐδέποτε ἐπίστευσα, ἐζήτησα καὶ ἔλαβον παρὰ τῆς Ἐπιμελητικῆς Ἀρχαιοτήτων μικρὰν χρηματικὴν πίστωσιν πρὸς διενέργειαν ἐκεῖ δοκιμαστικῆς ἐρεῦνης.

Λόγῳ τῆς προηγηθείσης σπορᾶς τῶν ἀγρῶν καὶ

τῶν συνεχῶν βροχῶν, ἡ ἐρευνα ὑπῆρξε λίαν περιορισμένη, ἀπέδωσε δὲ μόνον εἰς ἓν σημεῖον, κειμένον περὶ τὰ 150 μ. ΝΑ. τῆς παραπλευρῶς τῆς δημοσίας ὁδοῦ κειμένης ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, δεξαμενὴν τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων (Πί ν. 125β - γ). Ἐνῆκεν αὕτη εἰς σύγχρονον οἰκίαν, ἥτις λόγῳ τῆς ἐλαχίστης ἐπιχώσεως εἶχεν ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν καταστραφῆ κατὰ τὴν μακρὰίωνα καὶ ἐντατικὴν καλλιέργειαν τῆς θέσεως. Ἀνατολικῶς τοῦ σημείου ἐκείνου καὶ εἰς ἀπόστασιν 100 μ. περίπου ἀπεκαλύφθη μακρὸς τοίχος, μήκους πλεον τῶν 25 μ., ἀμελοῦς κάπως κατασκευῆς (Πί ν. 125δ), ἔχων μίαν μόνον ὄψιν καὶ ἀποτελῶν, ὅπως ἐφαίνετο, ἀνάλημμα μιᾶς πλατείας, τὴν ἠδοίαν ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐρευνησῶ περισσότερο λόγῳ τῶν ἐκτεθεισῶν ἀνωτέρω δυσκολιῶν.

II. Ἐν Ἐργεῖ καὶ ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Γ. Τσαρταλίδου, εἰς Νέον Κόσμον, ἀνευρέθη τυχαίως καὶ ἐκαθαρίσθη ὑπὸ τῆς Ἐπιμελητικῆς κ. Δεϊλάκη κτιστὸς τάφος ἐξ ἐρυθρῶν ἀββεστολίθων, συνήθους τύπου, περιέχων ἓνα νεκρὸν ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθη κορινθιακὸς σκύφος. Μῆκ. τάφου 1.62 μ., πλ. 0,48 μ.

III. Ὁμοίως ἐν Ἐργεῖ καὶ ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Κ. Μαρίνου (ὁδ. Δαναοῦ, 15) ἐκαθαρίσθη ὑπὸ τῆς αὐτῆς Ἐπιμελητικῆς τάφος Γεωμετρικῆς ἐποχῆς, κτιστὸς διὰ παχυτάτων πλακῶν μετὰ χρῆσιν κονίας διὰ τὴν κάλυψιν τῶν κενῶν, περιέχων ὅσα πλειόνων νεκρῶν. Μῆκ. τάφου 1.35 μ., πλ. 0,89 μ., βάθ. 1,14 μ. Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθησαν τρεῖς ἀβαθεῖς οἰνοχοαί, τρία ὑάλινα ἀγγεῖα, μία ἀγγύς καὶ μία βελόνη.

IV. Ὁμοίως ἐκαθαρίσθη ἐντὸς τοῦ οἰκοπέδου Ἰωάν. Γούμιτα ΝΑ. τοῦ νεκροταφείου τῆς Παναγίας τάφος ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, περιέχων ὑάλινον ἀγγεῖον καὶ τεμάχια ἄλλων ἀγγείων.

V. Ὑπὸ τῆς Ἐπιμελητικῆς δ. Ἀλεξανδρῆ ἐκαθαρίσθη τυχαίως ἀνευρεθεῖς ἐντὸς τοῦ οἰκοπέδου Π. Φωτοπούλου, ὁδὸς Φεῖδωνος 18, ταφικὸς πίθος (Πί ν. 125ε) περιέχων μόνον μικρὸν πλαστικὸν κορινθιακὸν ἀγγεῖον εἰς σχῆμα λέοντος.

N. M. ΒΕΡΒΕΛΗΣ

*

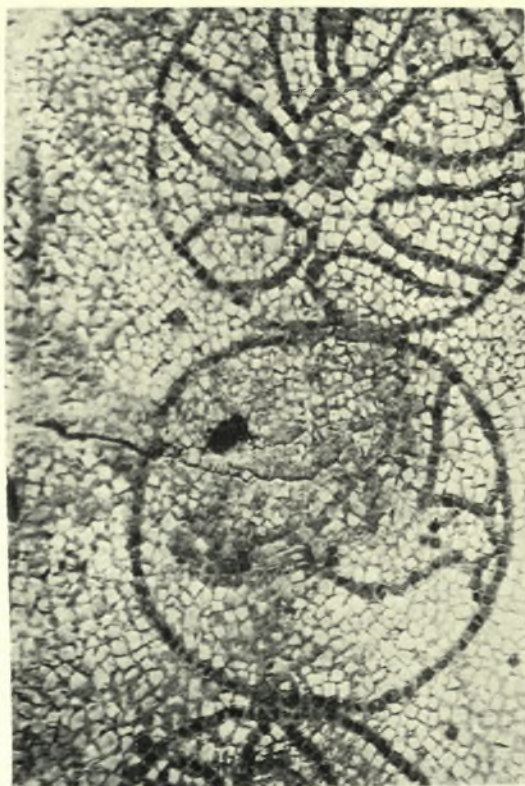
Β' ΤΥΧΑΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

α) Κατατεθέντα εἰς τὸ Μουσεῖον Ναυπλίου:

1) Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον ὀρθίου ἀνδρὸς εἰκονίζοντος ποιμένα ἢ χωρικὸν κατὰ τὸν γνωστὸν τύπον τῶν ἀρκαδικῶν ἀγαλματίων (Πί ν. 126β).

Ἐνασκαφή Νοσοκομείου Ἄργους: α. Μικρὸς κιβωτιόσχημος τάφος, β. Ἡ τελευταία ταφή τοῦ τάφου 72
Ε. ΠΡΩΤΟΝΟΤΑΡΙΟΥ-ΔΕΓΓΛΑΚΗ

Ἄργους: α - δ. Εὑρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς «Παλιόποργα» Ἄργους

Ε. ΠΡΩΤΟΝΟΤΑΡΙΟΥ-ΔΕΓΓΛΑΚΗ